

Zuzana Krupová

**K demografickému
vývoju na území
Zvolenskej župy
v rokoch 1787 - 1921**

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Filozofická fakulta, Katedra histórie

Zuzana Krupová

K demografickému vývoju na území Zvolenskej župy v rokoch

1787 – 1921

Monografia

Banská Bystrica

2015

Názov práce: K demografickému vývoju na území Zvolenskej župy v rokoch 1787 – 1921

Autor: PaedDr. Zuzana Krupová, PhD.

Recenzenti: Dr. h. c. mult. prof. PhDr. Július Alberty, CSc.

Prof. PhDr. Dušan Škvarna, PhD.

PhDr. Oto Tomeček, PhD.

Tlač: EQUILIBRIA, s.r.o., Košice

Vydavateľ: Belianum. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Edícia: Filozofická fakulta

Jazyková úprava: Mgr. Veronika Kónigová

ISBN 978-80-557-1061-7

Obsah

Úvod	5
1 TEORETICKO - METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ VÝSKUMU	7
1.1 Vymedzenie skúmaného územia.....	7
1.2 Vymedzenie skúmaného obdobia	9
1.3 Pramene a odborná literatúra.....	11
1.3.1 Primárne pramene	11
1.3.2 Sekundárne pramene a literatúra.....	16
1.4 Metodika práce	19
2 VÝVOJ POČTU OBYVATEĽOV A VYBRANÝCH DEMOGRAFICKÝCH ŠTRUKTÚR VO ZVOLENSKEJ ŽUPE V ROKOCH 1787 – 1921	25
2.1 Vývoj počtu a hustoty obyvateľov vo Zvolenskej župe	25
2.2 Štruktúra obyvateľov Zvolenskej župy podľa pohlavia, veku a rodinného stavu.....	41
2.2.1 Pohlavná štruktúra.....	41
2.2.2 Veková štruktúra.....	50
2.2.3 Štruktúra podľa rodinného stavu.....	58
2.3 Migračné pohyby obyvateľov Zvolenskej župy	65
3 NÁRODNOSTNÁ A NÁBOŽENSKÁ ŠTRUKTÚRA OBYVATEĽOV ZVOLENSKEJ ŽUPY V ROKOCH 1787 – 1921.....	75
3.1 Národnostná štruktúra obyvateľov Zvolenskej župy	75
3.2 Náboženská štruktúra obyvateľov Zvolenskej župy	99

4	VYBRANÉ DEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY OBYVATEĽOV MIEST BANSKÁ BYSTRICA A ZVOLEN PODĽA MATRÍK SOBÁŠENÝCH V ROKOCH 1880 – 1920	116
4.1	Početnosť sobášov.....	117
4.2	Vek a rodinný stav snúbencov.....	122
4.3	Rodisko a bydlisko snúbencov.....	128
4.4	Zamestnanie snúbencov	136
	Záver	154
	Pramene a literatúra.....	158
	Prílohy	169
	Príloha A – Prehľad prameňov k tabuľkám č. 1 – 59.....	169
	Príloha B – Prehľad prameňov ku grafom č. 1 – 21	175
	Zoznam tabuliek, ilustrácií a grafov	177

Úvod

Historická demografia má významné postavenie v poznávaní ľudskej minulosti. Napriek tomu sa historickým demografickým analýzám pre veľkú prácnosť a časovú náročnosť venuje len úzky okruh autorov.

Komplexná demografická analýza nebola doposiaľ spracovaná ani pre územie niekdajšej Zvolenskej župy. Údaje o jej populácii sú obsahom čiastkových štúdií, prípadne obsahom širšie koncipovaných prác, ktoré sledujú demografický vývoj na celouhorskej alebo celoslovenskej úrovni. Popri vývoji v celej Zvolenskej župe pútal našu pozornosť demografický vývoj v dvoch jej najdynamickejšie a rozvíjajúcich mestách Banskej Bystrici a Zvolene.

Ďalším motívom pri výbere témy bola dostatočne široká pramenná základňa v podobe rôznych evidencií obyvateľstva, či už organizovaných štátom, alebo cirkvami. Z hľadiska časového sa práca približne kryje s *dlhým 19. storočím*, ktoré v sebe kumulovalo celý rad zložitých celospoločenských procesov. Tie svojou mnohorakosťou a vzájomnou previazanosťou ovplyvňovali vo väčšej či menšej miere život každého jednotlivca. V uhorských pomeroch predstavovalo toto storočie obzvlášť dôležitý medzník, charakterizovaný prerodom pôvodnej stavovskej spoločnosti na občiansku spoločnosť. Nedeliteľnou súčasťou rozsiahlej spoločenskej transformácie bolo intenzívne národnoemancipačné hnutie, eskalujúce v revolučných rokoch 1848 – 1849. Súbor komplexných zmien, postihujúcich všetky sféry každodenného života, dostal pomenovanie *modernizácia* a vinul sa celým 19. storočím ako synonymum vyspelosti a prosperity.

Ideové základy *modernizácie* však siahali hlbšie, odvíjali sa od osvietenských myšlienok zrodených v 18. storočí. Nositeľmi týchto myšlienok sa v stredoeurópskom priestore stali panovníci Mária Terézia a Jozef II.. Ich reformné úsilie smerujúce k budovaniu vyspelého centralistického štátu, po vzore západných krajín, naštartovalo nezvratný proces ďalekosiahlych spoločenských zmien. V snahe obsiahnuť všetky relevantné spoločenské procesy, začíname výskum revíziou jozefského sčítania obyvateľstva z roku 1787 a ukončíme ho prvým československým cenzom z roku 1921.

V súlade s témou je cieľom predloženej monografie spracovať demografickú analýzu, so zreteľom na hlavné vývojové tendencie obyvateľstva, ako aj transformačné spoločenské procesy, pri prechode od feudalizmu ku kapitalizmu, v dlhom 19. storočí na území Zvolenskej župy:

- porovnať, nakoľko bol vývoj identický alebo odlišný v porovnaní s inými župami, ostatným územím Slovenska či Uhorska

- hľadať odpovede na otázky, ako sa premietli *velké dejiny*, do dejín malého regiónu uprostred slovenských hôr

- vytriediť, zosystematizovať a skompletizovať demografické údaje roztratené v dobových prameňoch a odborných článkoch, vzťahujúce sa k Zvolenskej župe a vytvoriť tak východiská pre ďalší výskum.

Predložená monografia je upravenou verziou dizertačnej práce „*Národnostná a náboženská štruktúra obyvateľov Zvolenskej župy v 19. storočí*“, ktorá bola vypracovaná a obhájená na Katedre histórie Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v rámci externého doktorandského štúdia. Zostavenie monografie bolo náročné na štúdium pôvodných archívnych prameňov, odbornej literatúry, štatistické spracovanie veľkého množstva zozobieraných kvantitatívnych údajov a ich interpretáciu. Dovoľujem si preto touto cestou poďakovať všetkým archivárom, knihovníkom, matrikárom za ich pomoc pri zhromažďovaní materiálov, tiež viacerým odborným pracovníkom banskobystrickej Katedry histórie FF UMB za cenné rady a pripomienky. Najväčšie poďakovanie patrí školiteľovi profesorovi PhDr. Dušanovi Škvarnovi, PhD., bez ktorého podpory a starostlivého vedenia by táto práca nevznikla.

Názov práce: K demografickému vývoju na území Zvolenskej župy v rokoch 1787 – 1921

Autor: PaedDr. Zuzana Krupová, PhD.

Recenzenti: Dr. h. c. mult. prof. PhDr. Július Alberty, CSc.
Prof. PhDr. Dušan Škvarna, PhD.
PhDr. Oto Tomeček, PhD.

Jazyková úprava: Mgr. Veronika Kőnigová

Rozsah: 182 strán

Vydanie: prvé

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Edícia: Filozofická fakulta

Rok vydania: 2015

Tlač: EQUILIBRIA s.r.o., Košice

ISBN 978-80-557-1061-7